

BENEDIKT XVI.

Fides quaerens intellectum

*Papina kateheza na općoj audijenciji
u srijedu 21. studenoga 2012.*

Draga braćo i sestre, nastavljamo svoj hod kroz Godinu vjere, noseći u srcu nadu da ćemo ponovno otkriti radost što je daje vjera i ponovno pronaći zanos da svima prenosimo istinu vjere. Te istine nisu jednostavno poruke o Bogu, neka posebna informacija o njemu. One, naprotiv, izražavaju događaj Božjeg susreta s ljudima, spasenjskog i oslobađajućeg susreta, koji ispunjava najdublje čovjekove čežnje, njegove težnje za mirom, bratstvom i ljubavlju. Vjera vodi do otkrivanja da susret s Bogom valorizira, usavršava i uzdiže sve ono što je istinito, dobro i lijepo u čovjeku. Događa se tako da, dok se Bog objavljuje i daje upoznati, čovjek spoznaje tko je Bog i, upoznavajući ga, otkriva samoga sebe, svoje podrijetlo, vlastito određenje, veličinu i dostojanstvo ljudskog života.

Vjera omogućuje istinsku spoznaju o Bogu koja uključuje čitavu osobu: to je neko "znanje", neko poznavanje koje daje ljepotu životu, novo zadovoljstvo postojanju, radost što smo na svijetu. Vjera se izražava u darivanju sebe za druge, u bratstvu koje nas čini solidarnima s braćom, kadrima ljubiti, pobjeđujući samoću koja čovjeka ožalošćuje. To poznavanje Boga po vjeri nije dakle samo intelektualno, već je životno. To je poznavanje Boga-Ljubavi, zahvaljujući samoj njegovoj ljubavi. Božja ljubav zatim pomaže "progledati", otvoriti oči, omogućuje spoznati čitavu stvarnost, izvan uskih perspektiva individualizma i subjektivizma koji čovjeka vode na stranputicu. Poznavanje Boga je stoga iskustvo vjere i, istodobno, uključuje jedan intelektualni i moralni hod: dotaknuti duboko u srcu prisutnošću Isusova Duha u nama, izdižemo se iznad obzora naših egoizama i otvaramo se pravim životnim vrijednostima.

U svojoj današnjoj katehezi govorit ću o neraskidivoj povezanosti vjere u Boga s razumom. U katoličkoj je tradiciji od samih početaka odbacivan fideizam, koji predstavlja želju da se vjeruje usuprot razumu. *Credo quia absurdum* (vjerujem zato što je to besmisleno) nije nikako izričaj koji tumači katoličku vjeru. Bog, naime, nije besmislen, ma koliko bio misterij. Misterij, pak, nije racionalan, već je preobilje smisla, značenja, istine. Ako, promatrajući misterij, razum vidi tamu, to nije zato što u misteriju nema svjetla, nego radije zato što ga je previše. To je isto kao kada čovjek izravno gleda u Sunce i ne vidi ništa; no zar bi se zbog toga bilo tko usudio zaniijekati da Sunce svijetli, štoviše da je izvor svjetla? Vjera omogućuje promatrati Božje "sunce", jer je prihvaćanje njegove objave u povijesti i, tako reći, prima doista svu svjetlost Božjeg otajstva, priznavajući veliko čudo: Bog se približio čovjeku i ponudio se njegovoj spoznaji, izlazeći ususret ograničenosti njegova razuma svojstvenog stvorenju (usp. Drugi vatikanski koncil, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 13). Istodobno, Bog, svojom milošću, obasjava razum, razastire pred njim nove - neizmjerne i beskrajne - obzore. Zato vjera predstavlja poticaj da se nikada ne zaustavimo u svome traženju i da nikada ne posustanemo u neiscrpnom otkrivanju istine i stvarnosti. Lažna je predrasuda određenih suvremenih mislilaca, prema kojima dogme vjere koče ljudski razum. Istina je sasvim obrnuta, kao što su to dokazali veliki učitelji katoličke tradicije. Sveti Augustin, prije svoga obraćenja, s velikim nemirnom traži istinu, preko svih raspoloživih filozofija i nalazi da su sve nezadovoljavajuće. Njegovo mukotrpano razumsko traženje je za njega značajna pedagogija za susret s Kristovom Istinom. Kada kaže: "spoznaj da bi vjerovao, vjeruj da bi spoznao", *crede ut intelligas*;

intellige ut credas (Govor 43, 9: PL 38, 258), kao da time pripovijeda vlastito životno iskustvo. Razum i vjera spram Božje objave nisu nepovezani ili u oštroj suprotnosti, već su oboje uvjeti da bi se shvatilo njezino značenje, da bi se primilo njezinu autentičnu poruku, zaustavljajući se na pragu otajstva. Sveti Augustin, zajedno s mnogim drugim kršćanskim piscima, je svjedok vjere koja se izvršava razumom, koja misli i poziva na razmišljanje. Na tome tragu, sveti Anselmo će u svojem djelu Proslogion reći da za katoličku vjeru vrijedi krilatica: *fides quaerens intellectum*, gdje je težnja za spoznajom duboko utkana u vjeru. Sveti Toma Akvinski – tragom te čvrste tradicije koja uči da vjera ide ruku pod ruku s razumom – će se prvi sukobiti filozofskom mišlju, pokazujući koliko nove plodne racionalne vitalnosti ljudskoj misli daje spona počelâ i istinâ kršćanske vjere.

Katolička vjera je dakle razumska i gaji povjerenje također u ljudski razum. Prvi vatikanski koncil, u dogmatskoj konstituciji Dei Filius, je rekao da je razum kadar sa sigurnošću spoznati postojanje Boga preko stvaranja, dok samo vjeri pripada mogućnost spoznati "s lakoćom, potpunom sigurnošću i bez ikakve primjese zablude" (DS 3005) istine koje se tiču Boga, u svjetlu milosti. Spoznaja vjere, nadalje, nije protiv ispravnog razuma. Blaženi papa Ivan Pavao II., u enciklici Vjera i razum (*Fides et ratio*), ovako to sažima: "Ljudski se razum ne poništava ni ponižava kada daje svoj pristanak uz sadržaje vjere; ovi se uvijek dostižu slobodnom i svjesnom odlukom" (43). U nezadrživoj želji za istinom, samo skladni odnos između vjere i razuma je pravi put koji vodi Bogu i punom osobnom ispunjenju.

To se učenje može lako naći u čitavom Novom zavjetu. Sveti Pavao, pišući korintskim kršćanima, kaže: "Jer i Židovi znake ištu i Grci mudrost traže, a mi propovijedamo Krista raspetoga: Židovima sablazan, poganima ludost" (1 Kor 1, 22-23). Bog je, naime, spasio svijet ne nekim moćnim činom, već poniženjem svoga Sina Jedinorođenca: prema ljudskim mjerilima, neobični način na koji je Bog to ostvario potpuno odudara od zahtjeva grčke mudrosti. Ipak, Kristov križ ima jedno svoje obrazloženje, koje sveti Pavao naziva ho lōgos tou staurou, "besjeda o križu" (1 Kor 1, 18). Ovdje izraz lōgos označava i riječ i razum i, ako aludira na riječ, to je zato što ona na verbalan način izražava ono što razum razjašnjava. Dakle, Pavao vidi u križu ne neki iracionalni događaj, već spasenjski događaj koji posjeduje vlastitu racionalnost koja se može spoznati u svjetlu vjere. Istodobno, on ima toliko povjerenje u ljudski razum da se čudi da mnogi, premda vide ljepotu djelâ koje je izveo Bog, uporno i dalje ne žele vjerovati u njega: "Uistinu", piše on u Poslanici Rimljanima, "ono nevidljivo njegovo [Božje], vječna njegova moć i božanstvo, onamo od stvaranja svijeta, umom se po djelima razabire" (1,20). Tako, sveti Petar također opominje kršćane iz dijaspore da se klanjaju "Gospodinu – Kristu..., u srcima vašim, te budite uvijek spremni na odgovor svakomu koji od vas zatraži obrazloženje nade koja je u vama" (1 Pt 3, 15). U ozračju progona i snažne potrebe svjedočenja vjere, od vjernika se traži da s utemeljenim obrazloženjima opravdaju svoje prijanjanje uz riječ evanđelja.

Na tim se premisama o plodnoj povezanosti spoznaje i vjerovanja temelji također snažni odnos između znanosti i vjere. Znanstveno istraživanje dovodi do uvijek novih

spoznaja o čovjeku i svemiru. Pravo čovjekovo dobro, koje se može dokučiti vjerom, otvara horizont na kojem se mora kretati njegovo istraživanje i otkrivanje. Zato treba ohrabriti, primjerice, istraživanja koja stoje u službi života i iskorjenjivanja bolesti. Važna su zato istraživanja okrenuta otkrivanju tajni našega planeta i svemira, sa sviješću da je čovjek na vrhuncu stvaranja ne zato da stvoreni svijet bezumno iskorištava, već da ga čuva i od njega učini mjesto pogodno za življenje. Tako vjera, ako je stvarno življena, ne ulazi u konflikt sa znanošću, ona, prije, surađuje s njom, pružajući temeljne kriterije jer promiče dobro svijetu i traži od nje da se odrekne samo onih pokušaja koji – budući da su u suprotnosti s prvobitnim Božjim naumom – mogu izazvati učinke koji se okreću protiv samoga čovjeka. I zbog toga je također razumno vjerovati: ako je znanost dragocjena saveznica vjere u shvaćanju Božjeg nauka u svemiru, vjera omogućuje znanstvenom napretku da se sve više ostvaruje za čovjekovo dobro i istinu, ostajući vjeran istom tom naumu.

Eto zašto je od presudne važnosti za čovjeka otvoriti se vjeri i spoznaji Boga i njegovu naumu spasenja u Isusu Kristu. U Evanđelju je započelo novo čovječstvo, istinska "gramatika" onoga što čovjek jest i čitave stvarnosti. U Katekizmu Katoličke Crkve se kaže slijedeće: "Božja je istina njegova mudrost koja upravlja cijelim redom stvorenja i vlada svijetom. Bog koji je sam 'stvorio nebo i zemlju' (Ps 115, 15), samo On može dati istinsku spoznaju svega stvorenoga u odnosu prema Sebi" (br. 216).

Nadamo se dakle da će naše zauzimanje u evangelizaciji pomoći da se evanđelje ponovno nađe u središtu života mnogih muškaraca i žena našega doba. Molimo da svi ponovno pronađu u Kristu smisao života i temelj prave slobode: bez Boga, naime, čovjek gubi samoga sebe. Svjedočanstva onih koji su nam prethodili i posvetili svoj život evanđelju trajna su potvrda tome. Razumno je vjerovati, u igri je naš život. Vrijedi se trošiti za Krista, samo on zadovoljava želje za istinom i dobrom ukorijenjene u srcu svakog čovjeka: sada, u vremenu koje prolazi, i u danu bez kraja u vječnom blaženstvu.